Recenzii

Mircea-Gheorghe Abrudan, *Ortodoxia românească în istorie și contemporaneitate. Articole, eseuri și note de lectură*, tipărită cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Andrei, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului, Mitropolitul Clujului, Maramureșului și Sălajului, Predoslovie de PS Macarie Drăgoi, Episcopul Ortodox Român al Europei de Nord, Editura Renașterea/Felicitas Publishing House, Cluj-Napoca/Stockholm, 2019, 564 pagini.

Tânărul cercetător cu dublă formație, de istoric și teolog, Mircea-Gheorghe Abrudan, este o prezență constantă în dezbaterea istoriografică din ultimii ani, cu contribuții temeinice și bine documentate. După teza de doctorat dedicată relațiilor dintre „Ortodoxie și Luteranism în Transilvania între Revoluția Pașoptistă și Marea Unire”, tipărită la Editura Andreiană din Sibiu și Presa Universitară Clujeană în 2015, Mircea Abrudan a publicat în același an, împreună cu Mihai Octavian Groza, o ediție de scrieri semnate de Sebastian Stanca despre contribuția preoților români din Ardeal la războiul pentru întregirea neamului. A urmat, în anul 2017, o deosebit de frumoasă ediție a lucrării lui Friedrich Swantz von Springfels, *Descrierea Olteniei la 1723*, apărută la editurile Istros din Brăila, respectiv Idaco din București. Pe lângă Facultatea de Teologie a Universității clujene, Mircea-Gheorghe Abrudan a absolvit linia de studiu germană a Facultății de Istorie și Filosofie, are un doctorat în Istorie, un altul în Teologie în curs de finalizare, la care se adaugă numeroase stagii de specializare doctorale și post-doctorale, în țară și în străinătate, care completează o formație de istoric și de cercetător de cea mai bună factură. În prezent,

activează ca cercetător la Institutul de Istorie „George Barițiu” al Academiei Române din Cluj-Napoca. A participat la numeroase conferințe și simpozioane naționale și internaționale, acumulând un palmares de activitate și realizări admirabil, cum puține se găsesc printre istoricii din tânăra generație.

Volumul asupra căruia am fost invitați să reflectăm este rezultatul unei alte preocupări asumate de Mircea-Gheorghe Abrudan, publicistica divulgativă cu tematică istorică, articole pe care le-a publicat în ultimul deceniu în presa bisericească (cele mai multe în revista „Renașterea” a Arhiepiscopiei Clujului, dar și în altele, precum „Telegraful Român”, „Lumina”, „Biserica și Școala”, „Foaia Diecezană” etc.). Astfel, a adunat 88 de articole de mai scurtă întindere, care, sub forma unui volum deosebit de reușit sub aspect editorial, *Ortodoxia românească în istorie și contemporaneitate. Articole, eseuri și note de lectură*, a apărut și acesta sub un dublu patronaj editorial: Editura Renașterea a Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului și Felicitas, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Europei de Nord. În Predoslovie către cititori, cu care se deschide volumul, Preasfințitul Părinte Macarie Drăgoi, Episcopul românilor ortodocși din Europa de Nord, surprinde componenta dinamică și de profunzime a textelor semnate de istoricul și teologul Mircea-Gheorghe Abrudan, adevărata miză a materialelor adunate astăzi între copertile unei cărți: „miza unor astfel de scrieri ca cea de față nu mai e doar una cultural-academică, ci ea ține și de menținerea unei conștiințe naționale, dar și bisericești” (p. 11).

Precedat de prefața ierarhului Macarie Drăgoi și de cuvântul înainte al autorului, conținutul volumului este structurat sub forma a șase secțiuni tematice, variabile ca întindere și care impresionează prin marea diversitate a temelor și a subiectelor abordate. Prima secțiune se intitulează *Chipuri de voievozi pravoslavnici și martiri ai lui Hristos*, și înseriază articole dedicate unor mari personalități ale istoriei naționale și ale spiritualității românești, precum Mircea cel Bătrân, Mihai Viteazul, Constantin Brâncoveanu, mitropolitul Antim Ivireanul, martirul Atanasie Todoran din Țara Năsăudului. Folosindu-și dubla formație, de istoric și teolog, autorul scoate în evidență nu numai prezența și rolul avut de aceste personaje în contextul istoric ale epocii lor, ci și „lupta cea bună” pe care au purtat-o pentru apărarea Bisericii românești și a credinței ortodoxe.

Partea a doua a volumului, *Figuri de ierarhi, preoți și mireni cărturari*, ne oferă 23 de texte diferite ca format, de la articole propriu-zise, recenzii și note de lectură ale unor cărți, până la scurte medalioane de evocare a unor personalități importante, de dată mai veche sau mai recentă. Autorul poposește într-un mănunchi de evocări asupra unor figuri ca aceea a patriarhului Chiril Lukaris, cuviosul Paisie Velickovski de la Mănăstirea Neamț, episcopul Vasile Moga, episcopul Nicolae Ivan, preoții și luptătorii naționali Sebastian Stanca și Ioan Broșu, în timp ce alte texte sunt dedicate unor figuri de arhieriei ca mitropolitul Nicolae Bălan, patriarhul Iustinian Marina, patriarhul ecumenic Bartolomeu. Alte câteva articole sunt evocări ale unor figuri marcante ale vieții spirituale contemporane, ca Petroniu Tănase Prodromitul, Adrian Făgețeanu, Petru Toacsen. Un calup de mare consistență și interes este reprezentat, în cuprinsul acestei secțiuni, de texte care evocă figuri de cărturari din istoria contemporană și recentă a României, personalități care prin opera lor au reprezentat o adevărată piatră de hotar în viața științifică și în cultura română: Ioan Lupaș, Pavel Vesa, Nicolae Bocșan, Nicolae Edroiu, David Prodan, Virgil Cândea.

Cea de a treia secțiune din volum se oprește asupra unei teme favorite a autorului: *Personalitatea și opera Sântului Ierarh Andrei Șaguna, Mitropolitul Transilvaniei*. Avem aici nouă articole care-l prezintă pe marele arhieru în numeroase ipostaze și scot în evidență o serie de aspecte, mai mult sau mai puțin cunoscute din biografia și activitatea acestuia. Astfel, primul text al acestei secțiuni este o evocare dedicată trecerii a 140 de ani de la trecerea lui Andrei Șaguna la cele veșnice, următorul se referă la un necrolog săsesc al mitropolitului Șaguna, în timp ce textele următoare vorbesc despre: opera și moștenirea înaltului ierarh, gramata episcopală a mitropolitului Andrei Șaguna, portretele arhierelui apărute în „Ziarul Ilustrat” din Leipzig, Andrei Șaguna în calitate de cofondator și prim președinte al Asociațiunii Astra, prezența ierarhului ardelean în rapoartele secrete ale Ministerului de Interne vienez, restaurarea mitropoliei ortodoxe a Transilvaniei în lumina arhivelor austriece și, în fine, ultimul material al acestei secțiuni se oprește asupra proiectului nutrit de Andrei Șaguna de înființare a unei Episcopii la Cluj. Remarcăm în textele care formează

această secțiune a cărții o trăsătură care se găsește pe larg și în alte materiale pe care le conține volumul, faptul că aceste articole nu sunt numai o prezentare esențializată și de factură divulgativă, pentru un public mai larg, a subiectelor propuse de autor, ele conțin informație inedită, noutăți documentare și aspecte mai puțin cunoscute, care provin din solida documentare erudită pe care a asumat-o Mircea-Gheorghe Abrudan în cercetările doctorale dedicate epocii marelui prelat sibian Andrei baron de Șaguna.

O a patra secțiune a volumului îmbrățișează un arc cronologic generos: *De la pașoptism la Primul Război Mondial și Marea Unire*. De foarte mare interes este cel de al doilea articol, referitor la revista „Musa” a teologilor sibieni, o contribuție documentară reală, care merită a fi dezvoltată într-un material mai amplu. Această secțiune conține 14 articole, referitoare în cea mai mare parte la contribuția clerului ortodox român la Primul Război Mondial și la înfăptuirea Marii Uniri. Se detașează unele teme asupra cărora autorul s-a aplecat cu o anumită predilecție, cum sunt spre exemplu: suferințele clerului român ortodox în anii Marelui Război și contribuția acestuia la înfăptuirea marelui proiect al Unirii tuturor românilor, unirea Basarabiei cu România, activitatea clerului militar în anii conflagrației. La acestea se adaugă alte articole așa cum sunt opiniile lui Nicolae Ivan și Nicolae Iorga despre „Episcopia din Cluj”, sau ultimul material al secțiunii, care are ca temă comemorarea Marii Uniri la ora Centenarului.

Bogată, densă și variată în conținut, cu cele 22 de articole pe care le înfățișează, este și penultima secțiune a cărții, *Teologie și spiritualitate*. Atenția autorului este focalizată și în acest context pe evocarea unor personalități, materializată în articole sau note de lectură pe marginea unor cărți care le-au fost dedicate. Avem, astfel, în această secțiune, materiale dedicate unor figuri ca: Paul din Alep, Sfântul Siluan Athonitul, arhimandritul Zaharia Zaharou Youcat, arhiepiscopul Iustinian Chira al Maramureșului, profesorii de teologie Vasile Coman și Ene Braniște, părintele Virgil Gheorghiu, a căror activitate este prezentată cu ajutorul unor date și informații de mare interes, deopotrivă, pentru specialiști și pentru marele public. Deosebit de interesante ni s-au părut considerațiile pe marginea cărții lui Mihai Copăceanu, care prezintă mărturiile a doisprezece englezi convertiți la

Ortodoxie, precum și materialul referitor la ortodoxia clujeană din perioada imediat următoare Marii Uniri de la 1918.

Ultima secțiune a volumului conține texte izvorâte din întâlnirea autorului cu locuri de referință ale spiritualității creștine din țară și din străinătate, sau prilejuite de experiențe deosebite de care Mircea-Gheorghe Abrudan a avut parte ca „peregrin” prin diferite locuri care i-au reținut atenția în mod special. În deschiderea secțiunii, ne întâmpină un articol despre mănăstirea Dragomirna, „un rai al desfătării”, urmat de un altul deosebit de interesant, despre locul mănăstirii belgiene Chevtogne în spiritualitatea europeană, la întâlnirea dintre creștinismul de rit latin și cel bizantin. Articolul *Teologi clujeni pelerini în Ucraina*, este un jurnal *sui generis* al unui pelerinaj la mănăstirile din Ucraina, la care autorul a participat în anul 2011. Stagiile de studiu și de cercetare desfășurate în Austria nu l-au cantonat pe autor numai în zona arhivelor și a bibliotecilor din capitala fostului imperiu dunărean sau din orașul Graz, în pofida bogăției și a importanței acestora, întrucât aceste experiențe erudite i-au prilejuit contacte și întâlniri la fel de fecunde cu comunitățile ortodoxe de români stabiliți după 1989 în diaspora austriacă, la a căror viață spirituală a participat în mod direct pe parcursul stagiilor pe care le-a urmat în această țară. Pe acest subiect găsim trei articole, în secțiunea ultimă a volumului pe care-l prezentăm, la care se adaugă textul din final, *Comunitatea ortodoxă românească de la München*.

Cartea pe care ne-o oferă Mircea-Gheorghe Abrudan este o bucurie și o încântare, o lectură care este, deopotrivă, agreabilă și folositoare sub aspectul cunoașterii intelectuale. Primul aspect care trebuie remarcat, ca o trăsătură de ansamblu a conținutului, este marea diversitate tematică a textelor, sunt subiecte, problematici și personalități, care se întind sub aspect cronologic de la perioada medievală până la istoria contemporană și recentă, pe care autorul le tratează în mod pertinent și bine documentat, cu informații, adesea, puțin cunoscute și la nivelul breslei cercetătorilor. În această ordine de idei, dorim să remarcăm o a doua trăsătură importantă a cărții de față, care prin textele pe care le încorporează nu are numai un caracter de popularizare, de factura eseului istoric de mai scurtă

întindere, limitat de spațiul pe care l-a avut la dispoziție autorul în publicațiile bisericești cu care a colaborat. Multe sunt, astfel, articolele în care Mircea Abrudan își valorifică experiența de cercetare și îndelunga zăbavă în arhive și biblioteci, puțin accesibile chiar și cercetării științifice specializate dacă ținem seama de limba germană a surselor primare și a bibliografiei pe care autorul le-a frecventat îndelung, pentru o bună parte a cercetărilor desfășurate până acum, pentru teza de doctorat și nu numai.

Dubla formație de istoric și teolog este un mare atu și un avantaj pe care puțini istorici îl dețin și de care autorul nostru face dovada prin maniera mai complexă și mai profundă în care valorizează și interpretează teme, problematici și personalități ale istoriei și spiritualității naționale românești și europene. Nu în ultimul rând, remarcăm în scrierea pe care o practică Mircea-Gheorghe Abrudan, pe lângă talent, cursivitatea ideilor și un stil plăcut și accesibil și o manieră angajată în care se exprimă, sugerând limpede că abordează o anumită problematică din perspectivă românească și ortodoxă, amintindu-ne, astfel, de condeiul marilor cărturari de altădată, care sunt și astăzi, în mod indiscutabil, modele pentru tinerele generații. De un intelectual de această factură, cu o solidă formație erudită și cu o fermă angajare în direcția valorilor creștine, un cărturar care să îmbine știința de carte cu mărturisirea valorilor care ne definesc în ultimă instanță ca popor și ca identitate europeană, dezbateră culturală din societatea românească actuală are mare nevoie în perioada pe care o traversăm, marcată de relativism, derută și de invazia fără precedent a nonvalorilor dar și de un nou concept de cultură, în care accentul nu se mai pune pe cunoaștere, ci pe comunicare și divertisment.

Conf. Univ. Dr. Ion CÂRJĂ
Facultatea de Istorie și Filosofie,
Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca.